

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

IŠVADA DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2018 m. kovo 27 d. Nr. BP-1

Vilnius

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, vykdydama Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas, toliau vadinama fiskaline institucija, atliko Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengto ir viešai 2018 m. kovo 21 d. paskelbto 2018–2021 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą ir parengė išvadą. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, fiskalinė institucija išvadą teikia Lietuvos Respublikos Seimui.

Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas scenarijus yra nulemtas pasirinktų ir įvardytų prielaidų, pagrįstas esamais statistiniais duomenimis ir neprieštaraujantis ekonomikos dėsningumams. Fiskalinė institucija tvirtina 2018–2021 m. ekonominės raidos scenarijų, viešai paskelbtą 2018 m. kovo 21 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos interneto svetainėje. Ekonominės raidos scenarijus yra tinkamas Lietuvos stabilumo 2018 m. programai ir valdžios sektoriui priklausantiems biudžetams rengti.

Iki šiol vyravusį neigiamą rizikos veiksnių balansą keičia neutralus. Atsižvelgus į Europos Sąjungos vartotojų ir gamintojų teigiamus pasitikėjimo rodiklių pokyčius, tikėtina, kad Europos Sąjungos vidaus vartojimo ir investicijų visumos augimas 2018 m. bus stipresnis nei pagal šiam scenarijui Finansų ministerijos taikomą prielaidą. Tai yra teigiama rizika Lietuvos galutinio vartojimo, investicijų ir eksporto augimo projekcijas peržiūrėti didėjimo kryptimi. Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš Europos Sąjungos kelia neapibrėžtumą Bendrijos viduje. Tęsiantis derybų procesui, Europos Komisija laikosi techninės prielaidos, kad niekas prekybos santykiuose tarp Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės nesikeičia. *Kietojo* pasitraukimo scenarijaus atveju – derybų laikotarpiui pasibaigus ir šalims nesusitarus dėl naujos prekybos sutarties – įsigaliojusių Pasaulio prekybos organizacijos tarptautinės prekybos režimas. Tai būtų stiprus tiesioginis neigiamas šokas lietuviškų produktų eksporto į Jungtinę Karalystę konkurencingumui. Šis šokas turėtų ir netiesioginį poveikį per kitus

Europos Sąjungos prekybos partnerius. Kol galutinai nėra sutarta dėl Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš Europos Sąjungos, neapibrėžtumas Europos Sąjungos viduje išlieka iki pat 2020 m., todėl lieka neaiškios ir prekybos sąlygos nuo 2021 m. Neapibrėžtumą iš esmės didina procesai ir už ES ribų: JAV prezidento pozicija dėl tarptautinės prekybos, liekanti geopolitinė įtampa rytuose, galimas Kinijos ekonomikos *kietasis* nusileidimo scenarijus.

Esminių pokyčių Eurosistemos vykdomoje pinigų politikoje nematyti. Bent iki 2018 m. rugsėjo pabaigos bus pratęsiama infliaciją skatinanti Eurosistemos pinigų politika, kuri yra neigiama rizika, papildomai skatinanti infliaciją ir Lietuvoje. Visgi palankios kreditavimo sąlygos euro zonos, tarp jų ir Lietuvos, rezidentams neturėtų artimiausiu metu pasikeisti. Dėl 2018 m. Jungtinių Amerikos Valstijų federalinės rezervų sistemos ir Kinijos Liaudies Respublikos centrinio banko vadovų pasikeitimo nėra tikrumo, kokia pinigų politika bus vykdoma ateityje ir kiek ji bus nepriklausoma nuo politinių procesų. Šis neapibrėžtumas didina techninių prielaidų peržiūrų riziką nuo 2019 metų.

Išvados priedo intarpe „Ekonomika šyla ar šąla?“ pateikiama trijų institucijų – Finansų ministerijos, Europos Komisijos ir fiskalinės institucijos – potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio peržiūrų priešasčių analizė. Fiskalinės institucijos potencialaus BVP projekcijų peržiūrų skirtumai yra mažiausi. Patikimi realaus BVP atotrūkio nuo potencialaus BVP įverčiai yra būtina prielaida laiku vykdyti anticiklinę fiskalinę politiką. Praktikoje susiduriama su dideliu įverčių neapibrėžtumu. Tai didina riziką pasirinkti netinkamas fiskalinės politikos priemones ir jas taikyti ne laiku.

A *posteriori* fiskalinės institucijos patvirtintų projekcijų 2017 metams ir Lietuvos statistikos departamento paskelbtų faktinių šių rodiklių skirtumų analizė atskleidė, kad Finansų ministerijos parengti scenarijai buvo labiausiai tikėtini ir atitiko Europos Sąjungos Tarybos direktyvos dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms nuostatas. Analizė taip pat parodė, kad projekcijos antriesiems projektuojamiems metams buvo tikslesnės nei pirmiesiems metams ir tai sudaro prielaidas Lietuvoje sustiprinti vidutinio laikotarpio išlaidų planavimo sistemą.

Išvados priede pateikta tarptautinės aplinkos, rizikos veiksnių ir prielaidų apžvalga; šią išvadą pagrindžianti makroekonominių rodiklių ir rizikos veiksnių analizė; projekcijų 2017 metams paklaidų retrospektyvioji analizė; A intarpe – realaus BVP atotrūkio nuo potencialaus BVP peržiūrų analizė.

Valstybės kontrolierius

Arūnas Dulkys

Išvados priedas

DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2018 m. kovo 27 d. Nr. BP-1-1

Su išvada ir jos priedu galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto svetainėje www.ifi.lt

TURINYS

<u>PAGRINDINIAI RODIKLIAI</u>	<u>5</u>
<u>MAKROEKONOMINĖ APLINKA, RIZIKOS VEIKSNIAI IR PRIELAIDOS</u>	<u>6</u>
<u>2018–2021 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMAS IR TVIRTINIMAS</u>	<u>9</u>
1. <u>2018–2020 m. makroekonominių rodiklių projekcijos</u>	<u>9</u>
1.1. Namų ūkių vartojimo išlaidos	10
1.2. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	11
1.3. Tarptautinė prekyba	12
1.4. Bendrojo vidaus produkto defliatorius	13
1.5. Suderintas vartotojų kainų indeksas	13
1.6. Užimtumas	14
1.7. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	15
2. <u>2021 m. realaus bendrojo vidaus produkto projekcijos</u>	<u>16</u>
3. <u>Kitų institucijų projekcijų palyginimas</u>	<u>19</u>
<u>RETROSPEKTYVUS SCENARIJŲ 2017 METAMS VERTINIMAS</u>	<u>21</u>
<u>EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMO TEISINIS PAGRINDAS IR METODAI</u>	<u>24</u>

TERMINŲ ŽODYNAS IR SANTRUMPOS

Terminų žodynas

Santrumpa	Terminas / Sąvoka	Apibrėžtis
–	Bedarbis	Nedirbantis 15–74 metų amžiaus asmuo, kuris aktyviai ieško darbo (per paskutines keturias savaites) ir per apibrėžtą laikotarpį (dvi savaites) gali pradėti dirbti.
BVP	Bendrasis vidaus produktas	Ekonominės veiklos rodiklis, tam tikros ekonomikos visų pagamintų prekių ir paslaugų vertė, atėmus tarpinį vartojimą, pridėjus gaminiams ir importui taikomus grynuosius mokesčius per apibrėžtą laikotarpį.
BPKF	Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	Šį rodiklį sudaro per tam tikrą laikotarpį gamintojų rezidentų įsigytas ilgalaikis turtas, atėmus pardavimus / perleidimus ir pridėjus tam tikrą nesukurto turto vertės padidėjimą dėl gamintojo arba institucinių vienetų gamybinės veiklos.
BVP defliatorius	Bendrojo vidaus produkto defliatorius	BVP, išreikštas to meto kainomis (nominalus BVP), padalytas iš BVP, išreikšto palyginamosiomis kainomis (realus BVP). Taip pat vadinamas numanomu BVP kainų defliatoriumi.
–	Bruto darbo užmokestis	Atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, įskaitant darbuotojo mokamas valstybinio socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį.
–	Darbo jėga	Užimti gyventojai ir bedarbiai.
ERS	Ekonominės raidos scenarijus	Finansų ministerijos parengtas ir viešai pavasarį ir rudenį skelbiamas vidutinio laikotarpio ekonominės raidos scenarijus.
–	Eksportas	Įstatymais reglamentuotas prekių ir paslaugų išvežimas iš valstybės į kitas valstybes.
IFI	Fiskalinė institucija	Valstybės kontrolė, kaip nepriklausoma fiskalinė institucija, vadovaudamasi Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniu įstatymu, atlieka nustatytų fiskalinės drausmės taisyklių laikymosi ir užduočių vykdymo stebėseną ir rengia, teikia Seimui ir įstatymų nustatyta tvarka viešai skelbia minėtame įstatyme nurodytas išvadas.
–	Ilgalaikis turtas	Sukurta turtas, daugiau nei vienerius metus naudojamas gamybai.
–	Importas	Įstatymais reglamentuotas prekių ir paslaugų įvežimas į valstybę iš kitų valstybių.
–	Namų ūkių vartojimo išlaidos	Namų ūkių išlaidų galutinėms prekėms ir paslaugoms įsigyti visuma.
–	Nedarbo lygis	Rodiklis, išreiškiamas bedarbių ir darbo jėgos santykiu.
–	Potencialus BVP	Tokia gamybos apimtis, kurią šalies ūkis gali pagaminti, kai visi gamybos veiksniai yra visiškai panaudojami, neskatinant darbo užmokesčio augimo.
–	Prekybos sąlygų efektas	Eksporto kainų rodiklio ir importo kainų rodiklio santykis.
–	Realaus BVP atotrūkis nuo potencialaus BVP	Rodiklis, parodantis skirtumą tarp realaus ir potencialaus BVP, išreikštą procentais potencialaus BVP.

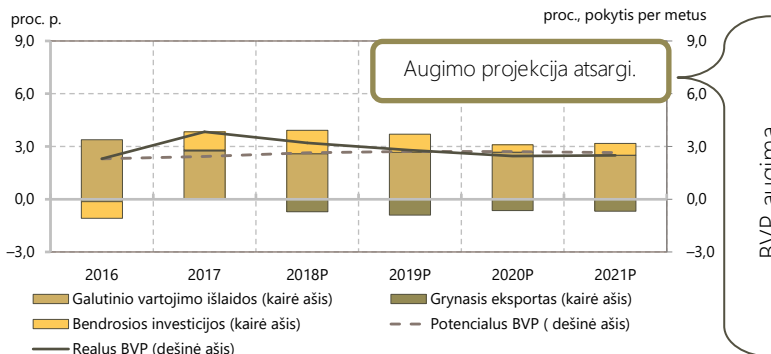
Santrumpa	Terminas / Sąvoka	Apibrėžtis
SVKI	Suderintas vartotojų kainų indeksas	Vartotojų kainų indeksas, apskaičiuojamas pagal ES mastu suderintą metodiką. SVKI gali būti suprantamas kaip rodiklis, parodantis pinigų sumą, kurią vidutinis vartotojas išleistų ataskaitiniais metais pirkdamas tą patį kiekį tų pačių prekių ir paslaugų, už kurį baziniais metais būtų sumokėjęs 100 piniginių vienetų.
–	Užimti gyventojai	15 metų ir vyresni nuolatiniai Lietuvos gyventojai, dirbantys bet kokį darbą, gaunantys už jį darbo užmokestį pinigais ar išmoką natūra arba turintys pajamų ar pelno.
–	Vienetinės darbo sąnaudos	Vidutinės darbo sąnaudos, panaudotos vieno produkcijos vieneto gamybai. Šis rodiklis parodo šalyje pagamintos produkcijos, teikiamų paslaugų gebėjimą konkuruoti kainomis.

Kitos santrumpos

Santrumpa	Terminas / Sąvoka
BGVN	Bendras gamybos veiksnių našumas
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ECB	Europos Centrinis Bankas
Eurostatas	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
EK	Europos Komisija
ES	Europos Sąjunga
JK	Jungtinė Karalystė
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
MMA	Minimali mėnesinė alga
PVM	Pridėtinės vertės mokestis
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
VS	Valdžios sektorius
VSDF	Valstybinio socialinio draudimo fondas

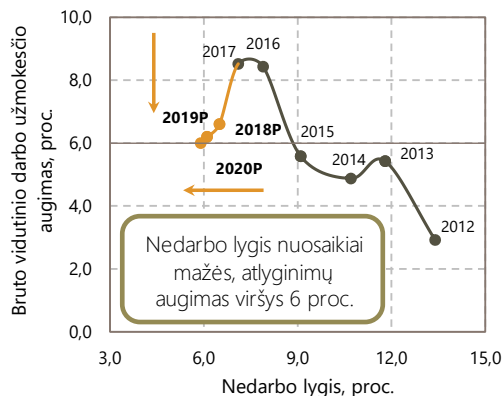
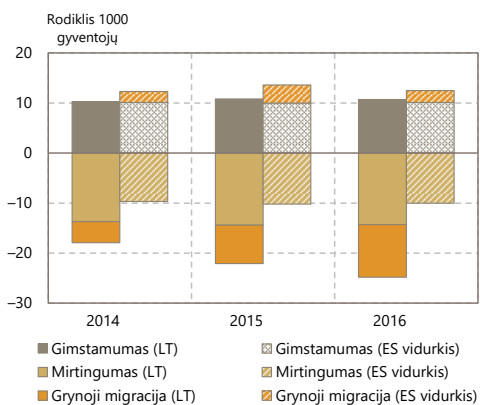
PAGRINDINIAI RODIKLIAI

Reali ekonomika 2018–2021 m. augš nuosaikiai

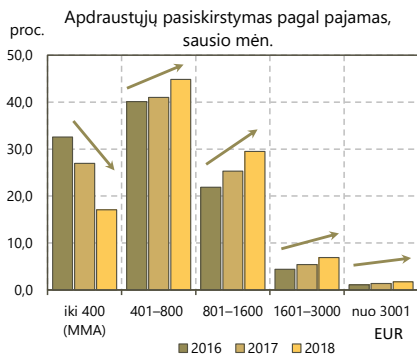

- ▲ namų ūkių disponuojamų pajamų augimas
- ▲ gausesnės investicijos
- ▲ gerėjanti perkamoji galia Lietuvos prekybos partnerių rinkose
- ▼ prastėjanti demografinė padėtis
- ▼ poreikis importuoti investicines prekes
- ▼ pajamų nelygybė ir skurdo rizika

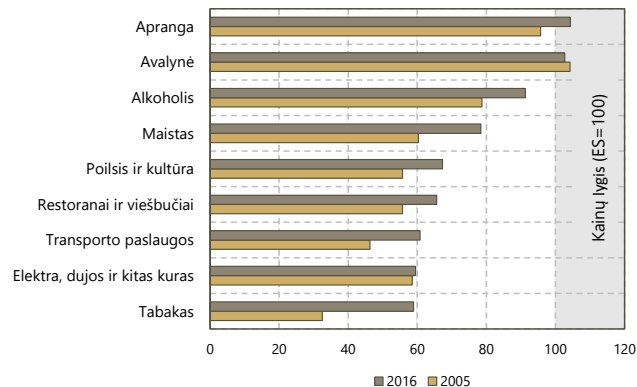
Įtampa darbo rinkoje išlieka

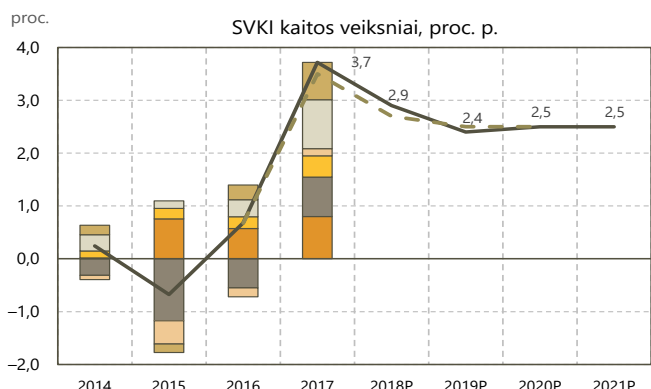
Mažėja iki MMA uždirbančiųjų skaičius

Kai kurių Lietuvos prekių ir paslaugų kainų lygis, palyginti su ES kainų lygio vidurkiu

Projektuojama infliacijos raida subalansuota

Tam tikrų prekių ir paslaugų kainų lygis Lietuvoje reikšmingai skiriasi nuo ES kainų vidurkio. Maisto kainos 2016 m. Lietuvoje siekė beveik 80 proc. ES kainų lygio.

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

MAKROEKONOMINĖ APLINKA, RIZIKOS VEIKSNIAI IR PRIELAIDOS

Lietuvos, kaip mažos ir atviros ekonomikos, ekonominės raidos scenarijaus tvirtinamos projekcijos yra sąlyginės – sudaromos pagrindinių išorės ir vidaus veiksnių prielaidų atžvilgiu. Finansų ministerijos naudojamos išorės prielaidos apima tris tarptautinei prekybai aktualius rodiklius: JAV dolerio ir euro valiutų keitimo kursą, žaliavinės naftos kainą ir pagrindinių eksporto rinkų augimą. Išorės prielaidų padidėjusiam neapibrėžtumui įtaką daro ES vidaus ir išorės politiniai procesai. Lietuva 2018 m. kovo mėn. duomenimis į ES sausio mėnesį eksportavo atitinkamai 62,1 proc. bendro prekių eksporto ir 69,5 proc. lietuviškos kilmės prekių eksporto, todėl ES politinių procesų baigmė galėtų lemti ir Lietuvos eksporto raidos projekcijų pasikeitimą.

Vidaus rizikos veiksniai yra daugiausiai susiję su neigiamais demografiniais pokyčiais, ypač darbingo amžiaus populiacijos dalyje, kuri veikia Lietuvos vidutinio laikotarpio raidos perspektyvas. Nepalankias demografines tendencijas, Eurostato duomenimis, lemia ne tik neigiamos grynios migracijos srautai, bet ir dideli mirtingumo rodikliai. Europos Komisijos 2018 m. kovo 7 d. išleistoje šalies ataskaitoje¹ svarbiausiu Lietuvos iššūkiu išlieka pajamų nelygybė ir skurdas. Jie didina Lietuvos socialinio tvarumo ir politinio neapibrėžtumo riziką. Europos Komisijos vertinimu, nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigalioję Vyriausybės 2017 m. viduryje pasiūlyti pasikeitimai, tikėtina, sušvelnins šių veiksnių neigiamą poveikį².

Iki šiol vyravusį neigiamą rizikos veiksnių balansą keičia neutralus. Praėjus 2017 m. parlamento rinkimams didžiojoje ES šalyse, populistinių nuotaikų ES viduje rizika sumažėjo. Lieka neaiški po 2018 m. Italijos parlamento rinkimų formuojamos vyriausybės politikos kryptis. Atsižvelgus į ES vartotojų ir gamintojų teigiamus pasitikėjimo rodiklių pokyčius³, tikėtina, kad ES vidaus vartojimo ir investicijų visumos augimas 2018 m. bus stipresnis nei pagal Finansų ministerijos dabar taikomą prielaidą. Tai yra teigiama rizika Lietuvos galutinio vartojimo, investicijų ir eksporto projekcijas peržiūrėti didėjimo kryptimi.

Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš ES kelia neapibrėžtumą ES viduje. Tęsiantis derybų procesui, Europos Komisija laikosi techninės prielaidos, kad niekas prekybos santykiuose tarp ES ir JK nesikeičia. *Kietojo* pasitraukimo iš ES scenarijaus atveju – derybų laikotarpiui pasibaigus ir šalims nesusitarus dėl naujos prekybos sutarties – įsigaliojusių Pasaulio prekybos organizacijos tarptautinės prekybos režimas. Tai būtų stiprus neigiamas tiesioginis šokas lietuviškų produktų eksporto į JK konkurencingumui, kuris turėtų ir netiesioginį poveikį per kitus ES prekybos partnerius. Kol galutinai nėra sutarta dėl Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES, neapibrėžtumas Europos Sąjungos viduje išlieka iki pat 2020 m., todėl lieka neaiškios ir prekybos sąlygos nuo 2021 m.

¹ Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-lithuania-en.pdf>.

² EK Jungtinis tyrimų centras atliko reformų scenarijaus, pasiūlyto Vyriausybės 2017 m. viduryje, vertinimą taikant mikromodeliavimo modelį EUROMOD. Pasiūlyti pakeitimai, įsigalioję 2018 m. pradžioje, pagal šį vertinimą, tikėtina, paveiks apie 53 proc. Lietuvos namų ūkių, o pajamų nelygybę, matuojamą *Gini* koeficientu, sumažins beveik 1 proc. p. Pokyčių įgyvendinimas valstybei kainuos apie 0,5 proc. BVP mažesnes valdžios sektoriaus pajamas.

³ Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=165003>.

Esminių pokyčių Eurosistemos vykdomoje pinigų politikoje nematyti. Bent iki 2018 m. rugsėjo mėnesio pabaigos bus pratęsiama infliaciją skatinanti Eurosistemos pinigų politika, kuri yra neigiama rizika, papildomai skatinanti infliaciją ir Lietuvoje. Visgi palankios kreditavimo sąlygos euro zonos, tarp jų ir Lietuvos, rezidentams neturėtų artimiausiu metu pasikeisti. Tai atspindi ir 2018 m. kovo 2 d. iki A/A-1 pagerinti „S&P“ reitingų agentūros Lietuvos skolinimosi reitingai⁴. Dėl 2018 m. JAV federalinės rezervų sistemos ir Kinijos Liaudies Respublikos centrinio banko vadovų pasikeitimo nėra tikrumo, kokia pinigų politika bus vykdoma ateityje ir kiek ji bus nepriklausoma nuo politinių procesų⁵. Šis neapibrėžtumas didina techninių prielaidų peržiūrų riziką nuo 2019 m.

Rizikos veiksnių balansas už ES ribų yra neigiamas. Projektuojamas spartesnis pasaulio ūkio augimas neatsveria geopolitinės įtampos ir apribojimų prekiaujant su Muitų sąjungos šalimis⁶, kurių ekonomikos atsigauna, pasaulio žaliavų kainoms kopiant į viršų. Bendrą išorės neapibrėžtumą didina neaiški JAV prezidento pozicija dėl tarptautinės prekybos ir faktinio importo mokesčių didinimo 2018 m. pradžioje bei eksporto subsidijų. „Bruegel“ ekspertų grupės analitikai 2018 m. kovo 13 d.⁷ įvertino, kad JAV prezidento planai keisti importo muitus automobiliams, ES automobilių pramonei gali kainuoti nuo 5 iki 17 mlrd. eurų per metus. Geriausiai nurodytas protekcionistines rizikas atspindi ateities sandorių rinkos, kuriose fiksuojamos kainos rodo numatomą stiprų JAV dolerio nuvertėjimą euro atžvilgiu, pateikiama **1 lentelėje**. JAV doleriui nuvertėjus taip, kaip projektuojama, Lietuvos eksportuotojai prarastų savo gaminamos produkcijos konkurencingumą prekiaudami ne su euro zonos šalimis, o tai 2018 m. pradžioje sudaro apie trečdalį lietuviškos kilmės produktų ir didžiąją dalį reeksporto. Nukentėtų ir kiti Lietuvos euro zonos prekybos partneriai. Palyginti su 2017 m. rudens prielaidomis, 2018 m. žaliavinės naftos kainos prielaida pasikeitė nuo 55,9 iki 68,3 JAV dolerio už barelį. Tam didelę įtaką turėjo stiprėjantis euras, todėl bendras naftos kainos prielaidos peržiūros poveikis 2018 m. Lietuvos infliacijai turi būti panašus į 2017 m. poveikį.

1 lentelė. Techninės prielaidos ir rinkos lūkesčiai pagal ateities sandorius

Prielaidų nustatymo data	Europos Centrinis Bankas				Europos Komisija				Ateities sandoriai	
	2017-06-14		2018-03-01		2017-05-11		2018-02-07		2018-03-15	
										
Metai										
2018	1,08	51,6	1,23	65,0	1,06	55,9	1,23	68,3	1,25	64,1
2019	1,09	51,4	1,24	61,2			1,23	64,2	1,29	61,5
2020			1,24	58,3					1,33	60,0

 USD/EUR keitimo kursas; Naftos kainos („Brent“, USD už barelį).

Pastaba: Finansų ministerija, rengdama ERS, vadovaujasi EK, ECB ir TVF išorės aplinkos veiksnių techninėmis prielaidomis, Lietuvos bankas – ECB prielaidomis.

Šaltiniai – Europos Komisijos ir Europos Centrinio Banko projekcijos, ateities sandoriai: <http://www.barchart.com>

Atsižvelgiant į fiskalinės institucijos ir Finansų ministerijos išvardytus rizikos veiksnius, darytina išvada, kad **bendras rizikos veiksnių balansas yra neutralus.**

⁴ Prieiga per internetą: <https://countryeconomy.com/ratings/lithuania>.

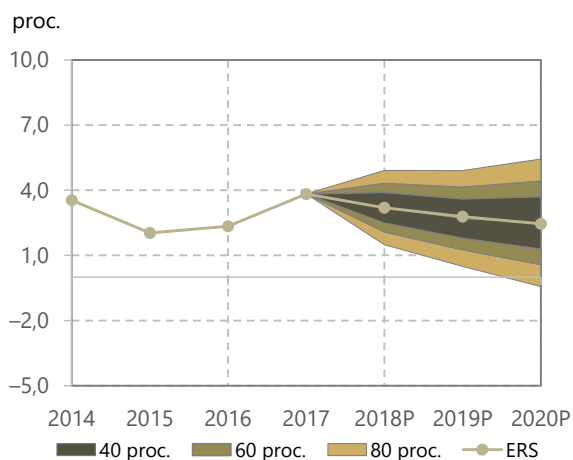
⁵ Changing of the guard, *The Economist*, 2018-02-03.

⁶ Muitų sąjungą sudaro: Rusijos Federacija, Baltarusijos Respublika ir Kazachstano Respublika.

⁷ Prieiga per internetą: <http://bruegel.org/2018/03/still-on-the-road-assessing-trumps-threat-to-european-cars/>.

Fiskalinės institucijos taikomas ERS tvirtinimo atkarpų metodas⁸ leidžia papildomai atsižvelgti į

1 pav. Realus BVP tvirtinimo atkarpos

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

projekcijų neapibrėžtumą, kurį atspindi istorinės 2011–2017 m. Lietuvos banko projekcijų paklaidos. Fiskalinė institucija Lietuvos banko projekcijas naudoja palyginimui kaip labiausiai tikėtiną (modos) scenarijų. Realus BVP projekciją vaizduojančios tvirtinimo atkarpos (1 pav.) leidžia atsižvelgti į ekspertinį fiskalinės institucijos rizikų balanso vertinimą. Pavyzdžiui, tikimybė, kad 2020 m. realaus BVP augimas bus neigiamas, yra apie 18 proc. Neutralus fiskalinės institucijos rizikos balanso vertinimas reiškia, kad tvirtinimo atkarpa išsidėsto simetriškai labiausiai tikėtino scenarijaus atžvilgiu.

⁸ LR valstybės kontrolės 2015-03-31 išvados Nr. Y-4-1 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ priedas.

2018–2021 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMAS IR TVIRTINIMAS

Fiskalinė institucija tvirtina 2018 m. kovo 21 d. Finansų ministerijos paskelbtą 2018–2021 m. ekonominės raidos scenarijų (toliau – ERS), nes BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, namų ūkių vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo pokyčių projekcijos patenka į atitinkamo rodiklio tvirtinimo atkarpas ir neprieštarauja fiskalinės institucijos ekspertiniam vertinimui.

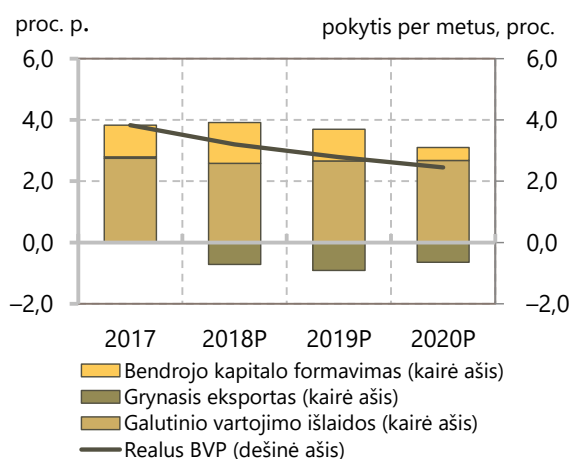
1. 2018–2020 M. MAKROEKONOMINIŲ RODIKLIŲ PROJEKCIJOS

Bendras vidaus produktas (BVP) – ekonominės veiklos rodiklis, tam tikros ekonomikos visų pagamintų prekių ir paslaugų vertė, atėmus tarpinį vartojimą, pridėjus gaminiams ir importui taikomus grynuosius mokesčius per apibrėžtą laikotarpį. BVP galima skaidyti pagal produkcijos, išlaidų arba pajamų sudedamąsias dalis.

BVP palyginamosiomis kainomis (realus BVP) yra rodiklis, iš kurio pašalinamas infliacijos poveikis, todėl jis tiksliau nei nominalus BVP atspindi šalies ekonomikos gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų realių apimčių augimą. BVP to meto kainomis (nominalus BVP) pagrindu planuojamos pelno mokesčio įplaukos.

Projektuojamu laikotarpiu stebimas realaus BVP augimo nuoseklus lėtėjimas. Palyginti su 2017 m. rudens ERS, realaus BVP augimo projekcijos nuosaikiai didinamos 2018 m. 0,3 proc. p., 2019 m. – 0,2 proc. p. ir 2018–2020 m. sudarys atitinkamai 3,2, 2,8 ir 2,5 proc. (2 pav.). Tokia peržiūra

2 pav. Realus BVP ir jo kaitos veiksniai

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, fiskalinės institucijos skaičiavimai

atitinka palankesnes išorės paklausos prielaidų tendencijas ir nekintančias kreditavimo sąlygas. Dėl nepalankių demografinių tendencijų susidariusi įtampa darbo rinkoje ir kelerius metus iš eilės rekordiškai aukštas gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis verčia įmones tęsti 2017 m. įsibėgėjusį produktyvių investicijų⁹ augimą. Palyginti su 2017 m. rudens ERS, bendrų investicijų, įskaitant atsargų pokyčius, poveikis realaus BVP augimui išaugo 0,1 proc. p. 2018 m. ir 0,5 proc. p. 2019 m. Lietuvos ūkio raidos perspektyva vidutiniu laikotarpiu lieka atsargi ir artima 2,7 proc. potencialaus BVP augimui. **Finansų ministerijos 2018–2020 m. realaus BVP projekcijos reikšmingai nesiskiria nuo Lietuvos banko projekcijų, patenka į tvirtinimo atkarpas (1 pav.) ir yra tvirtinamos.**

⁹ Produktivias investicijas sudaro investicijos į inžinerinius ir ryšių technologijų (IRT) įrenginius, intelektualinę nuosavybę, kitas mašinas ir įrenginius.

BVP palyginamosiomis kainomis išlaidų metodu skaičiuojamų komponentų (namų ūkių vartojimas, prekių ir paslaugų eksportas, importas ir investicijos) 2018–2020 m. raidą lemiantys veiksniai išdėstomi toliau.

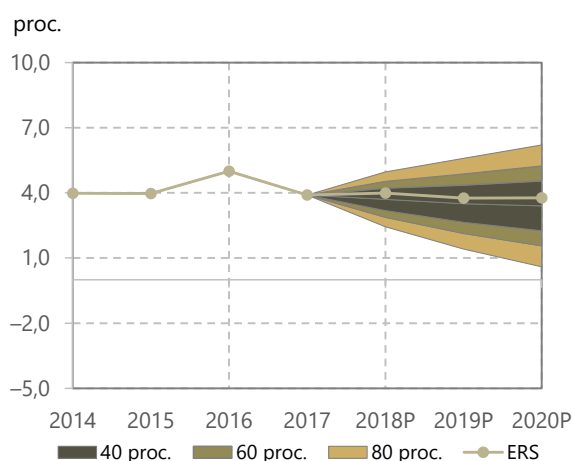
1.1. Namų ūkių vartojimo išlaidos

Namų ūkių vartojimo išlaidos – namų ūkių išlaidų galutinėms prekėms ir paslaugoms įsigyti visuma. Nominalių namų ūkių vartojimo išlaidų pagrindu planuojamos valdžios sektoriaus pajamos gaunamos iš surenkamo pridėtinės vertės mokesčio.

Projektuojama, kad privataus vartojimo augimą vidutiniu laikotarpiu lems su darbo santykiais susijusių pajamų raida. Palyginti su 2017 m. rudens ERS, namų ūkių vartojimo augimo 2018–2020 m. projekcijos didinamos 0,3 proc. p. ir 2018–2020 m. sudarys atitinkamai 4,0, 3,8 ir 3,8 proc. 2017 m. šoktelėjusi infliacija pastebimai suvaržė realaus privataus vartojimo augimo tempus – per metus augimo tempas sulėtėjo 1,7 proc. p. Pagal fiskalinės institucijos vertinimą, privataus vartojimo augimas gali būti mažesnis dėl nuosaikesnio nei anksčiau projektuoto kitų, su darbu nesusijusių disponuojamų pajamų, augimo. Pastaroji realių mažmeninės prekybos rodiklių tendencija, pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, rodo paspartėjusį prekybos apimčių augimą, todėl 2018 m. pagrįstai galima tikėtis spartesnio privataus vartojimo augimo. Vidutinėje perspektyvoje namų ūkių vartojimo augimą ribos dėl infliacijos silpnėjantis realių disponuojamų pajamų poveikis.

Remiantis vartotojų nuomonių tyrimo rezultatais¹⁰, Lietuvos vartotojai vis dar nejaučia ciklinio ekonomikos atsigavimo. Pirmų dviejų 2018 m. mėnesių vartotojų pasitikėjimo rodiklio reikšmės nedaug nukrypsta nuo 2015–2017 m. vidutinės šio rodiklio reikšmės, todėl gyventojų vartojimo

3 pav. Realus namų ūkių vartojimo tvirtinimo atkarpos

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

einamuoju laikotarpiu ir ribotų finansinių galimybių taupyti, palanki padėtis darbo ir finansų rinkose neverčia užimtųjų artimiausiu metu kaupti papildomas atsargas „juodai dienai“. **Finansų ministerijos**

augimo lūkesčiai yra neutralūs, o atotrūkis nuo ES 28 šalių gyventojų atitinkamo rodiklio išsilaiko. Apie trečdalis Lietuvos namų ūkių tikisi 2018 m. dalį disponuojamų pajamų sutaupyti. Teigiamą impulsą namų ūkių vartojimui darys 2018 m. sausio mėn. padidėjusi MMA ir kiti 2018 m. pradžioje įsigalioję Vyriausybės 2017 m. viduryje pasiūlyti pasikeitimai. Kadangi šie veiksniai daugiausiai siejami su mažesnes pajamas gaunančiomis šeimomis, turinčiomis didesnę ribinį polinkį vartoti, didžioji dalis papildomų darbo pajamų bus išleista vartojimui. Dėl namų ūkių didesnio polinkio vartoti

¹⁰ Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=165003>.

2018–2020 m. realaus namų ūkių vartojimo projekcijos reikšmingai nesiskiria nuo Lietuvos banko projekcijų, patenka į tvirtinimo atkarpas (3 pav.) ir yra tvirtinamos.

1.2. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas

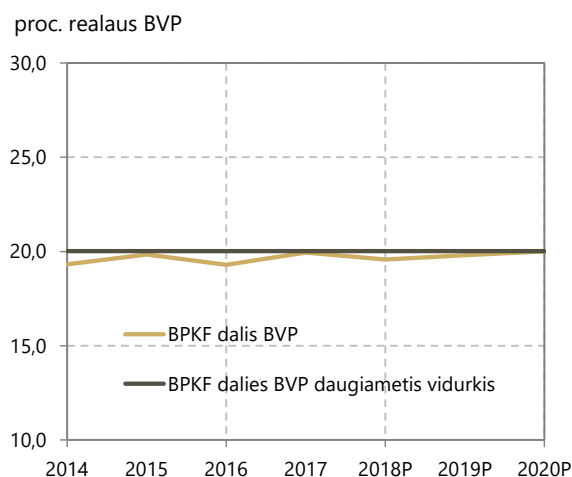
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas (BPKF) – per tam tikrą laikotarpį gamintojų rezidentų įsigytas ilgalaikis turtas, atėmus pardavimus / perleidimus ir pridėjus tam tikrą nesukurto turto vertės padidėjimą dėl gamintojo arba institucinių vienetų gamybinės veiklos.

Ilgalaikis turtas yra sukurtas turtas, daugiau nei vienerius metus naudojamas gamybai. Tai yra fundamentalus gamybos veiksnys sudarant šalies potencialaus BVP augimo projekcijas.

Investicijos yra esminis vidutinės perspektyvos raidos veiksnys, nuo kurio priklausys, kiek pavyks sušvelninti esamus ir būsimus darbo rinkos suvaržymus (1.6 skirsnis). Palyginti su 2017 m. rudens ERS, Finansų ministerija didina BPKF projekcijas: 2018 m. – 1,6 proc. p., 2019 m. – 0,9 proc. p., 2020 m. – 0,5 proc. p. ir 2018–2020 m. jos sudarys atitinkamai 7,6, 5,3 ir 4,8 proc. Privačios investicijos palyginti su 2016 m. atsigavo, tačiau būtinas ir tolesnis jų tvarus augimas. Tai rodo gamybos pajėgumų panaudojimo lygis, 2017 m. pabaigoje pasiekęs 77,9 proc. 2017 m. svarbūs tuo aspektu, kad, palyginti su 2016 m., pasikeitė įmonių investavimo kryptis: mažiau jų investavo į gamybinio pajėgumo plėtrą ir kitais tikslais, daugiau investicijų skyrė modernizuoti produkcijos gamybą ir pakeisti senus įrenginius, įskaitant investicijas į intelektinę nuosavybę. 2018 m. tikėtina panaši tendencija. Pagal pramonės įmonių vadovų apklausų duomenis dauguma (72 proc.) įmonių vadovų prognozuoja, kad 2018 m. investicijos nesikeis, 17 proc. – didės, 5 proc. – mažės, 6 proc. įmonių vadovų investuoti neketina¹¹.

Valstybės investicijos 2017 m. išliko vangios, tikimasi jų atsigavimo vidutiniu laikotarpiu. 2017 m. buvo tikėtasi, kad atsigaus 2014–2020 m. laikotarpio ES paramos lėšų panaudojimas, bet jos buvo naudojamos vangiau, nei tikėtasi. 2017 m.

4 pav. BPKF dalis BVP struktūroje

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, fiskalinės institucijos skaičiavimai

(20,0 proc. realaus BVP) (4 pav.). Tokios investicijų raidos projekcijos yra tikėtinos dėl išorinio

naudojamos vangiau, nei tikėtasi. 2017 m. liepos mėn. ES fondų lėšų panaudojimo planas buvo pakoreguotas, 2018 m. numatytas didesnis investicinis aktyvumas. 2018 m. vasario mėn. duomenimis, ES paramos lėšų 2017 m. panaudota 467,6 mln. Eur, arba 91,8 mln. Eur mažiau, nei buvo planuota 2017 m. liepos mėnesį. Numatoma, kad ES fondų įplaukos, kurios sumažėjo 2016 m. ir neatsigavo 2017 m., turėtų didėti 2018 m. ir prisidėti prie tolesnio investicijų ir BVP augimo.

Finansų ministerija projektuoja, kad realaus BPKF dalis nuo realaus BVP lėtai artės prie Lietuvos daugiamečio 2005–2017 m. vidurkio

¹¹ Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/naujienos?articleId=5476583>.

neapibrėžtumo veiksnių ir atsargesnės investuotojų elgsenos. Lietuvos įmonėms būtina tęsti produktyvių investicijų dalies BVP didinimą. Ši dalis, palyginti su ES vidurkiu, vis dar maža ir ribotai prisideda prie potencialaus BVP augimo tiek tiesiogiai – panaudojant produktyvų kapitalą, tiek netiesiogiai – taikant pažangias technologijas ir skatinant bendrą gamybos veiksnių našumą.

1.3. Tarptautinė prekyba

Eksportas – įstatymais reglamentuotas prekių ir paslaugų išvežimas iš valstybės į kitas valstybes. Priklausomai nuo konteksto, terminas gali reikšti eksporto procesą arba proceso apimtį.

Importas – įstatymais reglamentuotas prekių ir paslaugų įvežimas į valstybę iš kitų valstybių.

Atvira ir maža Lietuvos ekonomika lemia, kad eksportą ilgesnėje perspektyvoje ribos atvirojo sektoriaus pasiūla, priklausanti nuo investicijų į darbuotojus ir gamybos įrangą. 2017 m. realus Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto ir importo augimo šuolis buvo didžiausias nuo 2012 m. ir siekė atitinkamai 13,2 proc. ir 12,8 proc. 2017 m., palyginus su 2016 m., reeksporto (išskyrus mineralinius produktus) nominali vertė išaugo 20,1 proc. ir siekė 10,2 mlrd. Eur. Rusijai teko daugiau kaip trečdalis viso reeksporto, todėl šios šalies ekonomikos augimas, tikėtina, darys teigiamą įtaką ir kitoms regiono šalims. Palyginti su 2017 m. rudens ERS, projektuojamas 2018 m. eksporto ir importo augimas buvo padidintas atitinkamai 0,4 ir 0,2 proc. p. iki 7,0 ir 7,6 proc. 2018 m. numatomas eksporto augimo tempas peržiūrimas didėjimo kryptimi dėl projektuojamų gausesnių investicijų į pagrindinį kapitalą¹². Vėliau, tikėtina, tempas sulėtės ir eksporto augimą vidutinėje perspektyvoje slopins ne paklausa, bet ribotos galimybės didinti gamybos apimtį. Tam daugiausiai turės įtakos įtempta padėtis Lietuvos darbo rinkoje. 2018 m. augimą ribos ir palyginamosios bazės efektas.

Padidėjęs išorės prielaidų neapibrėžtumas leidžia vidutiniu laikotarpiu tarptautinės prekybos perspektyvas vertinti atsargiau. Palyginti su 2017 m. rudens ERS, 2019–2020 m. projektuojamas atitinkamai 0,8 ir 1,3 proc. p. silpnesnis eksporto augimas, kuris sudarys 5,7 ir 5,0 proc., ir atitinkamai 0,3 ir 1,0 proc. p. silpnesnis importo augimas, sudarysiantis 6,5 ir 5,5 proc. Tokia tarptautinės prekybos raida atitinka 2018–2020 m. prielaidas dėl pagrindinių Lietuvos prekybos partnerių importo paklausos tolydaus didėjimo. Auga Lietuvos eksportas į euro zoną, Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą, JAV ir kitas šalis. Stebimas didesnis importas iš euro zonos, Rusijos, Kazachstano, Jungtinės Karalystės, Kinijos. Mineralinis kuras, mašinos ir mechaniniai įrenginiai, antžeminio transporto priemonės, plastikai ir jų dirbiniai buvo didžiausią įtaką 2017 m. prekių eksporto augimui turėjusios eksportuojamos prekių grupės. Dėl gausesnio tarpinio vartojimo prekių importo bendras šio rodiklio augimas veikiausiai išliks spartesnis nei eksporto, todėl grynojo eksporto rodiklio poveikis BVP augimui vidutiniu laikotarpiu, tikėtina, bus neigiamas.

¹² 2017 m. padaugėjo materialinių investicijų į apdirbamąją gamybą, transportą. Investicijos didina šių sektorių gamybinius pajėgumus, gerina konkurencingumą, leidžia atkovoti didesnę užsienio rinkų dalį. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/naujausios-ekonomikos-prognozes#ex-1-1>.

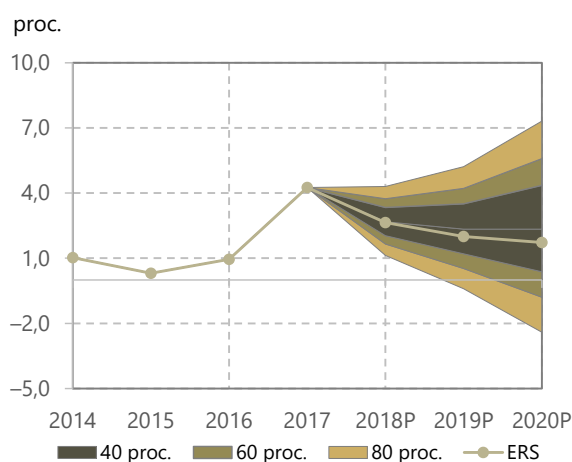
1.4. Bendrojo vidaus produkto defliatorius

BVP defliatorius – BVP, išreikštas to meto kainomis (nominalus BVP), padalytas iš BVP, išreikšto palyginamosiomis kainomis (realus BVP). Taip pat vadinamas numanomu BVP kainų defliatoriumi.

Prekybos sąlygų efektas – eksporto kainų rodiklio ir importo kainų rodiklio santykis.

BVP defliatoriaus metinio pokyčio projekcija nuosaikiai didinama daugiausiai dėl išorės prielaidų pasikeitimo. BVP defliatoriaus projekcijos 2018–2020 m., lyginant su 2017 m. rudens ERS,

5 pav. BVP defliatoriaus tvirtinimo atkarpos

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

yra didinamos, jos atitinkamai sudarys 2,6 proc., 2,0 proc. ir 1,7 proc. 2018 m. eksporto ir importo kainų metinio augimo projekcijos padidinamos atitinkamai iki 2,3 ir 2,6 proc., bet projektuojamas neigiamas prekybos sąlygų efekto metinis pokytis, palyginti su 2017 m. rudens ERS, nesikeičia ir turėtų siekti –0,3 proc. p. Pagrindinė projekcijų peržiūrėjimo didėjimo kryptimi priežastis yra naftos kainų kilimas. **Kadangi šios projekcijos patenka į tvirtinimo atkarpas (5 pav.), BVP defliatoriaus pokyčio projekcijos tvirtinamos.**

1.5. Suderintas vartotojų kainų indeksas

Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) – vartotojų kainų indeksas, apskaičiuojamas pagal ES mastu suderintą metodiką. SVKI gali būti suprantamas kaip rodiklis, parodantis pinigų sumą, kurią vidutinis vartotojas išleistų ataskaitiniais metais pirkdamas tą patį kiekį tų pačių prekių ir paslaugų, už kurį baziniais metais būtų sumokėjęs 100 piniginių vienetų.

Vienetinės darbo sąnaudos – vidutinės darbo sąnaudos, panaudotos vieno produkcijos vieneto gamybai. Šis rodiklis parodo šalyje pagamintos produkcijos ir teikiamų paslaugų gebėjimą konkuruoti kainomis.

SVKI metinio augimo pokyčių projekcijas 2018 m. lemiantys veiksniai išlieka tie patys kaip ir 2017 m., tačiau jų poveikis kainų lygiui sumažės perpus. Kainų pokyčių, apskaičiuotų pagal SVKI, projekcijos 2018–2020 m. sudarys atitinkamai 2,9, 2,4 ir 2,5 proc. Palyginti su 2017 m. rudens ERS projekcijomis, SVKI projekcijos padidėjo 0,2 proc. p. 2018 m. ir sumažėjo 0,1 proc. p. 2019 m. Per 2017 m. labiausiai pakilo alkoholinių gėrimų ir tabako, pieno produktų, transporto priemonių draudimo ir restoranų paslaugų kainos. Tokią 2017 m. kainų raidą daugiausiai lėmė vienetinių darbo sąnaudų padidėjimas, akcizų ir PVM pakeitimai. Numatoma, kad šių metų lėtesnį infliacijos augimą lems pasaulinių pieno kainų mažėjimas, nedidinami akcizai alkoholiui ir dėl mažesnio darbo užmokesčio augimo lėčiau brangstančios paslaugos. Projektuojamas 2018 m. pasaulinių žaliavų kainų didėjimas turės panašų į 2017 m. nuosaikaus infliacijos priedo poveikį. Tarptautinės aplinkos neapibrėžtumas yra kitas svarbus išorės veiksnys, didinantis kainų kilimo riziką vidutiniu laikotarpiu.

1.6. Užimtumas

Užimti gyventojai – 15 metų ir vyresni nuolatiniai Lietuvos gyventojai, dirbantys bet kokį darbą, gaunantys už jį darbo užmokestį pinigais ar išmoką natūra arba turintys pajamų ar pelno. Atkreiptinas dėmesys, jog užimtumas projektuojamas pagal gyventojų užimtumo statistinį tyrimą, apklaustieji ne būtinai gali dirbti oficialiai, taip pat dėl tiriamos imties užimtųjų skaičius gali neatspindėti tikrojo šalies užimtumo.

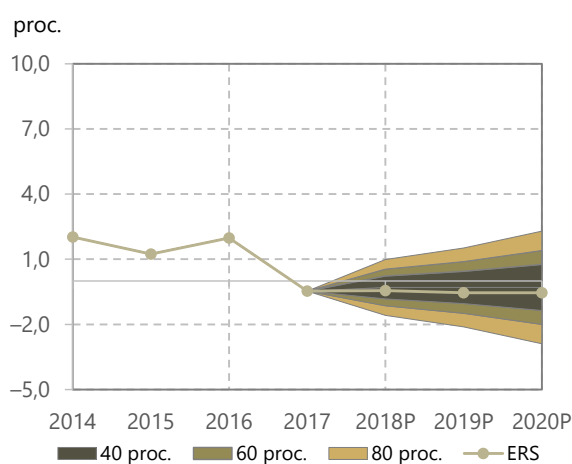
Darbo jėga – užimti gyventojai ir bedarbiai.

Bedarbis – nedirbantis 15–74 metų amžiaus asmuo, kuris aktyviai ieško darbo (per paskutines keturias savaites) ir per apibrėžtą laikotarpį (dvi savaites) gali pradėti dirbti.

Nedarbo lygis – rodiklis, išreiškiamas bedarbių ir darbo jėgos santykiu.

2017 m. darbo rinka pajuto neigiamą demografijos pokyčių poveikį. Vidutinėje perspektyvoje užimtųjų skaičius taip pat turėtų mažėti. Po šešerių metų pastovaus užimtųjų skaičiaus augimo 2017 m. fiksuojamas jo mažėjimas. Palyginti su 2016 m., sumažėjimas sudaro 0,5 proc. Tai daugiausia lėmė 8,2, 4,3 ir 4,8 proc. sumažėjęs užimtumas atitinkamai 20–24 m., 40–44 m. ir 50–54 m. amžiaus

6 pav. Užimtųjų gyventojų skaičiaus tvirtinimo atkarpos

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

grupėse. Pagal 2017 m. vasario mėn. paskelbtas Eurostato demografinės¹³ projekcijas numatoma, kad Lietuvos populiacija nuo 2018 m. pradžios iki 2020 m. pradžios sumažės apie 67 tūkst., arba 2,4 proc., jaunimo (15–24 m.) amžiaus grupėje – 10,9 proc., o 25–64 m. amžiaus grupėje – 2,4 proc. Dėl gyventojų struktūros pokyčių, vis mažiau į darbo rinką įsiliejančių jaunų žmonių ir žemo jų aktyvumo¹⁴, neigiamų gryniosios migracijos srautų ir daugumos bedarbių žemos kvalifikacijos, kompetencijų ir patirties trūkumo, užimtųjų skaičius ateityje, tikėtina, mažės, nepaisant laisvų darbo vietų augimo.

Dėl įvardytų ateities perspektyvų Finansų ministerijos užimtųjų skaičiaus projekcijos yra tikėtinos. Palyginti su 2017 m. rudens ERS užimtųjų metinio pokyčio projekcijos 2018–2020 m. sumažintos po 0,1 proc. p. ir atitinkamai sudarys –0,4, –0,5 ir –0,5 proc. Lietuvos bankas taip pat numato užimtumo mažėjimą. **Užimtųjų gyventojų skaičiaus projekcijos patenka į tvirtinimo atkarpas (6 pav.) ir yra tvirtinamos.**

¹³ EUROPOP2015 projekcijos. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>.

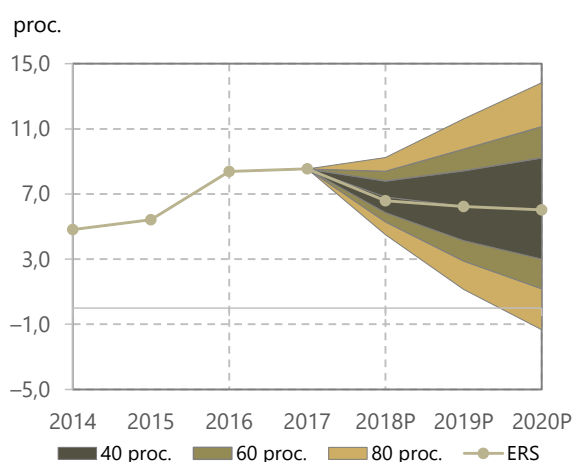
¹⁴ Jaunimo (15–24) amžiaus grupės aktyvumo lygis 2017 m. siekė 35,0 proc., palyginti su bendru aktyvumo lygiu buvo 25,6 proc. p. mažesnis.

1.7. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis

Bruto darbo užmokestis – atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, įskaitant darbuotojo mokamas valstybinio socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį.

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (kartu su individualiosiomis įmonėmis) 2017 m. augo sparčiausiai nuo 2008 m. Per metus padidėjo 8,5 proc. ir siekė 839 Eur. Augimas, tikėtina,

7 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio tvirtinimo atkarpos

Šaltiniai – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

išliks ir vidutiniu laikotarpiu. 2017 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje didėjo visų ekonominės veiklos rūšių įmonėse, įstaigose ir organizacijose. Besitęsiantį darbo užmokesčio augimą lėmė palanki ekonominė padėtis, darbo užmokesčio pokyčiai viešajame sektoriuje¹⁵, 2017 m. pirmą pusmetį juntamas nuo 2016 m. liepos 1 d. 30 Eur padidėjusio MMA poveikis bei dėl struktūrinių ir demografinių problemų susidaręs spaudimas darbo rinkoje: mažėjanti darbo jėga¹⁶, mažėjantis nedarbo lygis¹⁷, didėjantis laisvų darbo vietų skaičius¹⁸, bedarbių turimos kvalifikacijos ir kompetencijų neatitiktis darbo rinkoje. Didėjančiam darbo užmokesčiui įtakos

galimai turėjo ir instituciniai veiksniai: „vyšninio voko“¹⁹ iniciatyva ir nuo 2017 m. liepos mėn. įsigaliojęs reikalavimas už kvalifikuotą darbą mokėti didesnę nei minimalią mėnesinę algą. Instituciniai veiksniai taip pat prisidėjo prie didelio minimalią ir mažesnę nei minimalią mėnesinę algą gaunančių dirbančiųjų skaičiaus mažėjimo: VSDF duomenimis, per 2017 metus jis sumažėjo nuo 23,6 proc. iki 16,3 proc. Dėl ir toliau išliekančio darbo jėgos spaudimo darbo rinkoje, nuo 2018 m. sausio 1 d. padidintos MMA, Finansų ministerijos projektuojamas vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimas lėtėjančiu tempu yra tikėtinas, priaugis 2018–2020 m. atitinkamai sudarys 6,6, 6,2 ir 6,0 proc. **Projektuojamos vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio rodiklio projekcijos neatitrūksta nuo Lietuvos banko prognozuojamos perspektyvos, patenka į tvirtinimo atkarpas (7 pav.) ir yra tvirtinamos.**

¹⁵ Nuo 2017-01-01 padidinta tam tikrų žemiausių kategorijų valstybės tarnautojų pareiginė alga, nuo 2017-07-01 padidintas darbo užmokestis sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams (gydytojams ir slaugytojams).

¹⁶ Darbo jėga 2017 m. mažėjo sparčiausiai nuo 2012 m. ir, palyginti su 2016 m., sumažėjo 1,3 proc.

¹⁷ Nedarbo lygis 2017 m. pasiekė žemiausią lygį nuo 2009 m. ir siekė 7,1 proc., palyginti su 2016 m. sumažėjo 0,8 proc. p.

¹⁸ Laisvų darbo vietų skaičius, nepašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtakos, 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 3,8 tūkst. arba 23,7 proc.

¹⁹ Mažesnį nei MMA gaunantiems darbuotojams buvo išsiųsta asmeninė informacija apie mažų socialinių įmokų įtaką ateičiai.

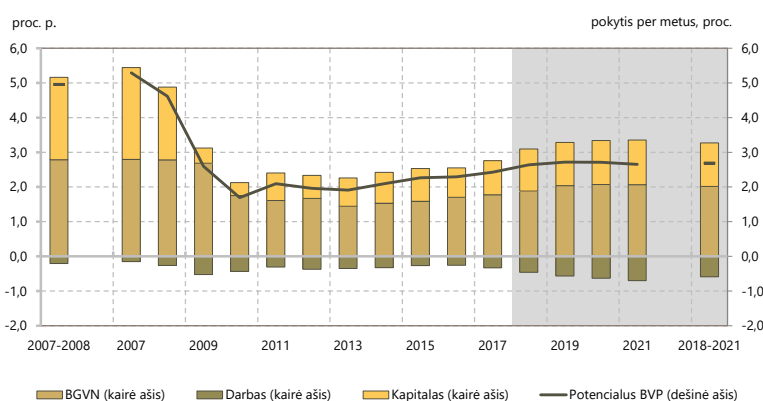
2. 2021 M. REALAUS BENDROJO VIDAUS PRODUKTO PROJEKCIJOS

Potencialus BVP – tokia gamybos apimtis, kurią šalies ūkis gali pagaminti, kai visi gamybos veiksniai yra visiškai panaudojami, neskatinant darbo užmokesčio augimo.

Realaus BVP atotrūkis nuo potencialaus – rodiklis, parodantis skirtumą tarp realaus ir potencialaus BVP, išreikštą procentais potencialaus BVP.

Lietuvos potencialaus BVP ir jo kaitos veiksnių įverčiai rodo, kad šalies ūkio 2018–2020 m. konvergencija į ES vidurkį nežymiai paspartėjo. Dėl nepalankių demografinių tendencijų, mažesnių investicijų ir inovacijų stokos potencialaus BVP augimas, palyginti su laikotarpiu iki krizės, atsilieka beveik 1,8 karto. Pagal fiskalinės institucijos taikomą potencialaus BVP vertinimo metodiką²⁰ 2018–2021 m. potencialus BVP vidutiniškai kasmet turėtų augti 2,7 proc. Išskiriant augimą lemiančius veiksniai, labiausiai, apie 2,0 proc. p., prisideda bendras gamybos veiksnių našumas. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo veiksnio įnašas, kuris yra glaudžiai susijęs su bendra investicijų raida, prisideda 1,3 proc. p. Stiprėjantį neigiamą poveikį (0,6 proc. p.) augimui daro darbo veiksnys. Jo kritimą 1,0 proc. p.

8 pav. Potencialaus BVP augimas ir jo kaitos veiksniai 2007–2021 m.

Šaltinis – fiskalinės institucijos skaičiavimai

įvertintas 2021 m. potencialaus BVP augimas yra 2,7 proc. (8 pav.), Finansų ministerijos 2021 m. realaus BVP projekcija patenka į tvirtinimo atkarpą ir yra tvirtinama.

A intarpas. Ekonomika šyla ar šąla?

Patikimi realaus BVP atotrūkio nuo potencialaus BVP įverčiai yra būtina prielaida laiku vykdyti anticiklinę fiskalinę politiką. Praktikoje susiduriama su dideliu įverčių neapibrėžtumu. Realus BVP atotrūkio nuo potencialaus BVP rodiklis (toliau – atotrūkis), parodantis šalies verslo ciklo padėtį, yra neatsiejama fiskalinės drausmės taisyklių dalis. Atotrūkis naudojamas skaičiuojant struktūrinį valdžios sektoriaus balansą, nustatant vidutinio laikotarpio tikslą, taikant valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo ir kitas fiskalinės drausmės taisykles²¹. Šios taisyklės yra teoriškai pagrįstas būdas vykdyti anticiklinę fiskalinę politiką, bet praktikoje neapibrėžtumas atsiranda dėl potencialaus BVP įverčių ir realaus BVP projekcijų peržiūrų. Potencialus BVP yra ne stebimas, bet modeliuojamas rodiklis, o jo vertinimas yra

²⁰ LR valstybės kontrolės 2015-09-18 išvados Nr. Y-10-1 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ priedas, B intarpas.

²¹ Plačiau apie fiskalines drausmės taisykles skaitykite: <http://www.ifi.lt/puslapis.aspx?id=38>.

labiau menas nei mokslas²². Taikant skirtingus modelius ir prielaidas gaunami nesutampantys įverčiai²³. Jie ypač nepastovūs mažos atviros Lietuvos ekonomikai su trumpa ciklinių svyravimų istorija ir daugybe struktūrinių lūžių.

Šio intarpo tikslas yra atskleisti Europos Komisijos, Finansų ministerijos ir fiskalinės institucijos 2015–2017 metais rengtų atotrūkio įverčių skirtumų priežastis. Šiuo metu potencialaus BVP įverčiai Lietuvai nustatomi pagal visų ES šalių sutartą EK metodiką²⁴, taikant gamybos funkcijos metodą arba Hodrick'o ir Prescott'o statistinį filtrą²⁵. Šiame intarpe analizuojami trijų institucijų: Europos Komisijos, Finansų ministerijos ir fiskalinės institucijos 2015–2017 metais rengtų potencialaus BVP įverčių gamybos funkcijos metodu ir šių įverčių pagrindu įvertintų atotrūkių skirtumai. Trijų institucijų vertinimo efektyvumas ir naudojamų projekcijų, prielaidų tikslumas stebimas peržiūrint įverčius, atliktus skirtingais metais. Didelės peržiūros kelia abejonę produkcijos atotrūkio patikimumu vertinant fiskalinius cikliškai pakoreguotus rodiklius.

Peržiūrų kokybė vertinama nagrinėjant įverčių stabilumą²⁶. Vertinant įverčių stabilumą, atsižvelgiama į tris kriterijus: vidutinę absoliutinę peržiūrą, didžiausią peržiūrą ir atotrūkio ženklų pasikeitimų skaičių. **A.1 lentelėje** pateikti dviejų gretimų atotrūkio skaičiavimų skirtumai. Nagrinėjamos 2016 m. pavasario–2017 m. rudens keturios gretimos peržiūros. Atotrūkio įverčių skirtumai atsiranda dėl dviejų priežasčių: pirma, makroekonominių rodiklių statistinių duomenų ir jų projekcijų peržiūrų; antra, gamybos funkcijos modelio įverčių perskaičiavimo. Siekiant nustatyti, kuri iš dviejų priežasčių dominuoja, analizuotos galutinės atotrūkio peržiūros, t. y. skirtumai tarp 2017 m. rudens ir 2016 m. pavasario atitinkamų įverčių tiems patiems metams. **A.1 ir A.2 paveiksluose** pateikti 2014–2019 m. įverčių skirtumai, bet galutinėms peržiūroms įtaką daro suminiai viso duomenų laikotarpio įverčių pasikeitimai. Tegul, realaus BVP pokytis yra $1 + \alpha$ karto, o potencialaus BVP yra $1 + \beta$ karto, tuomet:

$$\text{Atotrūkio peržiūra} = \left(\frac{1+\alpha}{1+\beta} - 1 \right) \cdot 100 = \frac{\alpha \cdot 100}{1+\beta} - \frac{\beta \cdot 100}{1+\beta} = \text{Realaus BVP peržiūra} - \text{Potencialaus BVP peržiūra},$$

čia pirmas dėmuo rodo atotrūkio peržiūrą dėl realaus BVP suminio pokyčio, o antrasis – dėl potencialaus BVP atitinkamo pokyčio. Realaus BVP kaitos veiksnys taip pat įtraukia sąveiką su potencialaus BVP pokyčiais. EK, FM, IFI taiko tą patį potencialaus BVP vertinimo metodą, bet EK skaičiavimai, ypač darbo veiksnio, kritikuotini dėl procikliškumo. Tai rodo vertinimas, kurie kaitos veiksniai lemia potencialaus BVP įverčių peržiūras (**A.2 pav.**).

A.1 lentelė. Atotrūkio 2015–2017 m. rengtų įverčių gretimos peržiūros

Rodiklis Institucija	Vidutinė peržiūra, proc. p.			Didžiausia peržiūra, proc. p.			Ženklų pasikeitimų skaičius		
	EK	FM	IFI	EK	FM	IFI	EK	FM	IFI
Laikotarpis									
2000–2014	0,2	0,1	0,3	0,4	0,4	0,9	1	1	1
2015–2020	0,3	0,6	0,4	1,1	2,0	1,2	0	2	1
Einamųjų metų	0,5	0,5	0,4	0,8	0,8	0,8	1	1	1
t+1 metų projekcija	0,5	0,6	0,6	1,1	1,3	1,2	0	1	0
t+2 metų projekcija	0,3	0,6	0,5	0,8	1,6	1,2	0	0	0
t+3 metų projekcija	–	1,2	0,5	–	2,0	1,1	–	0	0

Šaltiniai – Europos Komisija (EK), Finansų ministerija (FM), fiskalinės institucijos (IFI) skaičiavimai

²² L'udovit Odor, Judita Jurašekova Kucserova „Finding Yeti. More robust estimates of output gap in Slovakia“, CBR, Working paper, 2, 2014. Prieiga per internetą: <http://www.rozpocetovarada.sk/download2/findingyetifv.pdf>.

²³ Jamie Murray „Output gap measurement: judgement and uncertainty“, OBR, Working paper, 5, 2014. Prieiga per internetą: http://obr.uk/docs/dlm_uploads/WorkingPaperNo5.pdf.

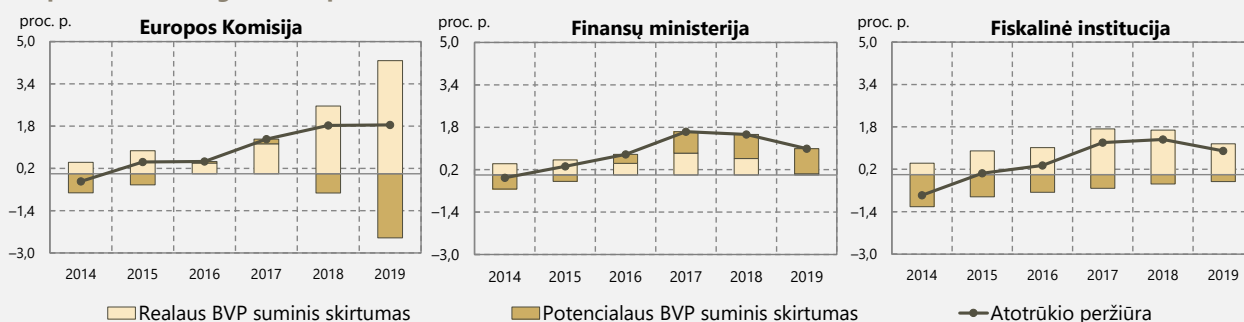
²⁴ Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/pdf/ecp535_en.pdf.

²⁵ LR finansų ministro 2015-10-19 įsakymas Nr. 1K-315 „Dėl potencialaus bendrojo vidaus produkto grandininės apimties lygio ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/285d8a9078b911e5b7eba10a9b5a9c5f>.

²⁶ Eddie Casey „Inside the „Upside Down“: Estimating Ireland's Output Gap“, IFAC, Working paper, 5, 2018. Prieiga per internetą: <http://www.fiscalcouncil.ie/wp-content/uploads/2018/03/Casey-E.-2018.-Estimating-Irelands-Output-Gap-.pdf>.

Pagal stabilumo rodiklius esminių skirtumų tarp trijų institucijų atotrūkio įverčių peržiūrose nėra. 2000–2014 m. laikotarpis atitinka praeities atotrūkio įverčių stabilumą, iš kurio matyti, kad vidutinės *ex-post* peržiūrų reikšmės siekia 0,1–0,3 proc. p. Fiskalinės institucijos praeities įverčiai keitėsi daugiausiai dėl darbingo amžiaus populiacijos dalies veiksnio apibrėžimo pasikeitimo – iki 2017 m. buvo taikoma 15–64 m. populiacijos dalis, nes toks darbingo amžiaus intervalas yra įprastas statistikos institucijų skelbiamuose pјūviuose. Nuo 2017 m., atsižvelgus į aktualią senјjančios visuomenės problemą ir kitų dviejų institucijų taikymo praktiką, buvo pereita prie platesnio 15–74 m. darbingo amžiaus populiacijos dalies apibręžimo. *Ex-ante* projektuojamo atotrūkio įverčių skirtumai 2015–2020 m. laikotarpiu taip pat skiriasi nedaug ir kinta vidutiniškai 0,3–0,6 proc. p. EK įverčių neįžymus pranašumas gaunamas dėl to, kad EK neprojektuoja realaus BVP $t+3$ metams.

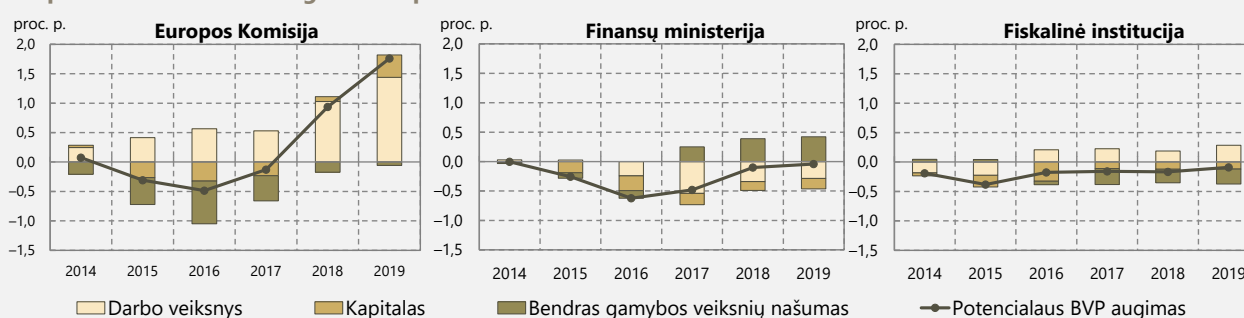
A.1 pav. Atotrūkio galutinės peržiūros kaitos veiksniai

Šaltiniai – Europos Komisija, Finansų ministerija, fiskalinės institucijos skaičiavimai

Galutinės atotrūkio peržiūros taip pat esminių skirtumų nerodo, tačiau skirtumai aiškiai matomi pokyčių kaitos veiksnių dekompozicijoje (A.1 pav.). Kaitos veiksnių analizė rodo, kuris veiksnys turėjo didžiausią poveikį peržiūrint atotrūkio įverčius. Finansų ministerijos atveju atotrūkio peržiūrą labiausiai lemia potencialaus BVP peržiūra. Fiskalinės institucijos potencialus BVP, ypač projektuojant rodiklį į priekį, keičiasi palyginti nedaug, todėl atotrūkio skirtumai siejami daugiausiai su realaus BVP statistinių duomenų ir ERS projekcijų peržiūromis. Mechaninis ir greitas, artimas einamiesiems metams, atotrūkio uždarymas lemia labai dideles peržiūras $t+1$ ir $t+2$ metams. Europos Komisijos įverčiuose – suminiai galutinių įverčių kaitos veiksnių skirtumai 2018–2019 m. pastebimai išsiskyrė.

A.2 pav. Potencialaus BVP galutinės peržiūros kaitos veiksniai

Šaltiniai – Europos Komisija, Finansų ministerija, fiskalinės institucijos skaičiavimai

Iš A.2 paveikslo matyti, kad galutinės potencialaus BVP Europos Komisijos įverčių peržiūros pasiįymi dideliu procikliškumu. Kitų dviejų institucijų šio rodiklio peržiūros procikliškumu nepasiįymi. Fiskalinės institucijos atitinkamos potencialaus BVP projekcijos kinta santykinai mažiau, nes projektuojant veiksnius tolyn į priekį taikomos tolimos stabilios tikslinės reikšmės (vadinamieji inkarai). Fiskalinės institucijos šio rodiklio įverčių pokyčiai atsirado daugiausiai dėl anksčiau nurodyto darbo veiksnio apibręžimo pasikeitimo. Finansų ministerijos įverčiai yra jautrūs darbo veiksnio ir investicijų ERS projekcijų pokyčiams, taip pat EK skaičiuojamų egzogeninių rodiklių, naudojamų pagal bendrai sutartą metodiką, peržiūroms. Finansų ministerijos įverčius

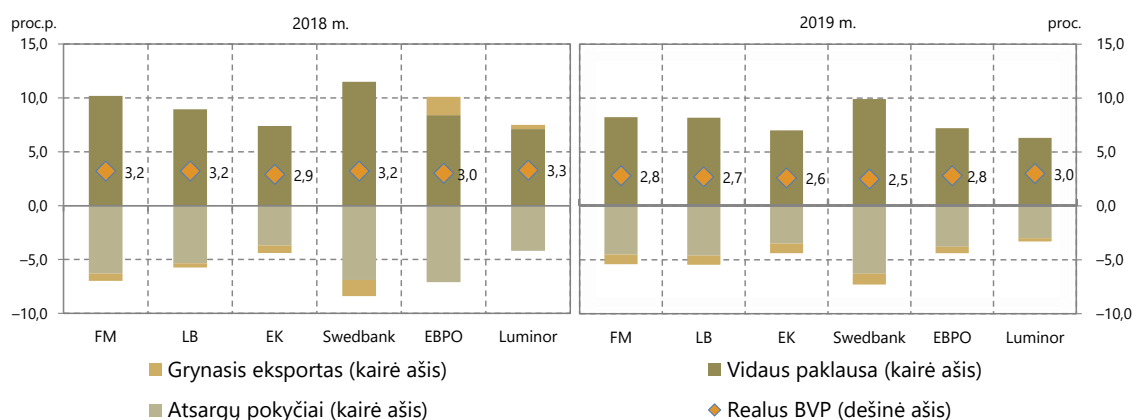
ypač veikia gamybos pajėgumus atspindinčio CUBS²⁷ rodiklio įverčio pasikeitimai, dėl kurio einamųjų ir $t+1$ metų potencialaus BVP projekcijų ministerijos įverčiai tampa nestabilūs, o tai yra rizika taikant potencialaus BVP ir atotrūkio įverčius fiskalinės drausmės taisyklių vertinimui. Panašia rizika pasižymi ir Europos Komisijos įverčiai, juolab $t+1$ ir $t+2$ metų šios institucijos potencialaus BVP įverčių peržiūros rodo akivaizdų procikliškumą – išankstiniai EK įverčiai didesnę verslo ciklo dalį priskiria potencialaus BVP augimui. Dėl atotrūkio skaičiavimo neapibrėžtumo ES fiskalinės priežiūros sistemoje naudojami gana platūs atotrūkio reikšmių intervalo rėžiai. Pavyzdžiui, normalūs laikai atitinka atotrūkio reikšmių intervalą nuo $-1,5$ proc. iki $1,5$ proc. Taip iš dalies valdoma rizika, kad bus pasirinkta ciklo būklei netinkama fiskalinė politika.

Esant dideliame ūkio temperatūros nustatymo neapibrėžtumui kyla rizika skirti netinkamą gydymą. Netiksliai diagnozuojant šalies ūkio temperatūrą yra grėsmė paskirti netinkamą gydymą, nes, ekonomikai šylant, skiriami vieni „vaistai“, jai šqlant – kiti. Ekonomikai šylant, labiau apribotas valdžios sektoriaus išlaidų augimas veiktų kaip vėsinimo procedūra, todėl padėtų infliacijai išlikti nedidelei ir neleistų laikinas ciklines pajamas paversti nuolatinėmis išlaidomis. Ekonomikai šqlant, papildomas šildantis skatinimas padėtų užtikrinti visuomenės stabilią gyvenimo kokybę: išsaugoti esamas darbo vietas, išlaikyti stabilų pensijų ir socialinių išmokų lygį. Neteisingai nustačius ūkio temperatūrą ir vietoj anticiklinių skiriant prociklinius vaistus, cikliniai ligos simptomai tik sustiprėtų, laukiamas rezultatas būtų priešingas numatytam ir keltų papildomą riziką ekonomikos sveikatai.

3. KITŲ INSTITUCIJŲ PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS

Pagrindinių institucijų, skelbiančių makroekonominės projekcijas, 2018 m. projekcijos, palyginti su skelbtomis 2017 m. rudenį, rodo didėjančią realaus BVP augimą. Šio rodiklio nuosaikiausią $2,9$ proc. augimą projektuoja Europos Komisija, didžiausią $3,3$ proc. augimą – komercinis bankas „Luminor“. Visos institucijos numato, kad didžiausią teigiamą poveikį pagal BVP komponentų įtaką realaus BVP augimui turės vidaus paklausa – nuo $7,1$ iki $11,5$ proc. p., o didžiausią neigiamą nuo $-3,7$ iki $-7,1$ proc. p. – mažėjantis atsargų lygis. 2019 m. realaus BVP augimo projekcijos svyruoja apie $2,9$ proc. (9 pav.).

9 pav. BVP komponentų įtaka realaus BVP augimui 2018–2019 m.

Šaltiniai – Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Europos Komisija, EBPO, AB „Swedbank“ ir AB „Luminor“

²⁷ CUBS (angl. *capacity utilization business survey*) yra EK naudojamas sudėtinis rodiklis, kurį sudaro: gamybos pajėgumų panaudojimo lygis, statybos ir paslaugų pasitikėjimo rodikliai.

Visos makroekonominės prognozės skelbiančios institucijos 2019 m. peržiūri savo realaus BVP augimo ir užimtųjų skaičiaus projekcijas mažėjimo kryptimi. Finansų ministerijos, Europos Komisijos, EBPO, Lietuvos banko, „Swedbank“ ir „Luminor“ komercinių bankų makroekonominių rodiklių 2018–2020 m. projekcijų palyginimas pateikiamas **2 lentelėje**.

2 lentelė. Makroekonominių rodiklių projekcijų palyginimas, 2018–2020 m.

Rodikliai, pokytis per metus, proc.	Metai	Finansų ministerija	Lietuvos bankas	Europos Komisija	AB „Swedbank“	AB „Luminor“	EBPO
Paskelbimo data		2018-03-12	2018-03-19	2018-02-07	2018-01-29	2018-03-20	2017-11-28
BVP palyginamosiomis kainomis	2018	3,2	3,2	2,9	3,2	3,3	3,0
	2019	2,8	2,7	2,6	2,5	3,0	2,8
	2020	2,5	–	–	–	–	–
Privataus vartojimo išlaidos	2018	4,0	3,7	3,4*	3,8	4,0	3,6
	2019	3,8	3,5	3,1*	3,5	3,8	3,5
	2020	3,8	–	–	–	–	–
BPKF	2018	7,6	6,3	5,1*	9,0	4,4*	6,1
	2019	5,3	5,5	4,6*	7,0	3,5*	4,6
	2020	4,8	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų eksportas	2018	7,0	5,7	5,3*	5,0	4,5*	4,2
	2019	5,7	4,6	4,4*	3,0	3,2*	4,2
	2020	5,0	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų importas	2018	7,6	6,0	6,0*	6,5	4,0*	2,2
	2019	6,5	5,4	5,2*	4,0	3,5*	4,9
	2020	5,5	–	–	–	–	–
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	2018	2,9	2,7	2,9	3,3	2,5	2,9
	2019	2,4	2,2	2,5	2,5	2,8	3,0
	2020	2,5	–	–	–	–	–
BVP defliatorius	2018	2,6	2,6	3,9*	–	–	3,5
	2019	2,0	2,2	3,0*	–	–	3,0
	2020	1,7	–	–	–	–	–
Nedarbo lygis, proc.**	2018	6,5	6,7	6,8*	6,9	6,8	6,6
	2019	6,1	6,6	6,4*	6,9	6,5	6,1
	2020	5,9	–	–	–	–	–
Užimtųjų skaičius	2018	–0,4	–0,3	–0,3*	–0,3	–	–
	2019	–0,5	–0,3	–0,4*	–0,3	–	–
	2020	–0,5	–	–	–	–	–
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	2018	6,6	6,7	6,7*	7,0	6,0	–
	2019	6,2	6,0	6,0*	6,0	8,0	–
	2020	6,0	–	–	–	–	–

* 2017 m. rudens prognozės

** rodiklio reikšmė nurodytais metais

Šaltiniai – Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Europos Komisija, EBPO, AB „Swedbank“ ir AB „Luminor“.

RETROSPEKTYVUS SCENARIJŲ 2017 METAMS VERTINIMAS

Fiskalinė institucija 2015–2017 metais patvirtino²⁸ visus šešis Finansų ministerijos parengtus ekonominės raidos scenarijus kaip labiausiai tikėtinus arba atsargius. Tvirtinant scenarijus 2015 metais, 2017 metai buvo $t+2$ projektuojami metai. Tvirtinant juos 2016 metais, 2017 metai buvo $t+1$ projektuojami metai. Ir atitinkamai, tvirtinant scenarijus 2017 metais, 2017 metai buvo einamieji arba t metai. Kitų metų valstybės, Privalomojo sveikatos draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo fondų biudžetų projektai yra pradėti rengti pagal einamųjų metų pavasario ERS, o pagal rudens yra patikslinami, todėl svarbu, kad $t+1$ metų projekcijos būtų atsargios, nes ES Tarybos direktyva²⁹ reikalauja, kad biudžeto planavimas turi būti grindžiamas labiausiai tikėtinu arba atsargesniu makroekonominiu fiskaliniu scenarijumi. Siekiant Lietuvoje stiprinti vidutinio laikotarpio biudžeto planavimo sistemą svarbu užtikrinti, kad ir vidutinės trukmės $t+2$, $t+3$ metų makroekonominių ir fiskalinių rodiklių projekcijos būtų labiausiai tikėtinos arba atsargios. Siekiant *a posteriori* nustatyti, ar 2017 metų makroekonominiai rodikliai buvo suplanuoti atsargiai, ar pasitvirtino darytos prielaidos, atliktas ekonominės raidos scenarijaus projekcijų 2017 metams palyginimas su Lietuvos statistikos departamento paskelbtais atitinkamais statistiniais rodikliais³⁰.

3 lentelėje pateiktos techninės prielaidos dėl JAV dolerio ir euro keitimo kurso, pasaulio ir ES BVP augimo, pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų augimo ir naftos kainos. Dešiniausiame **3 lentelės** stulpelyje pateiktas prielaidų ir projektuotų rodiklių faktas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad rengdama ekonominės raidos scenarijų Finansų ministerija naudoja Europos Komisijos, Europos Centrinio Banko ir Tarptautinio valiutos fondo prielaidas. Pasikeitus prielaidoms, kuriomis remiantis sudaromas scenarijus, daugelio projektuojamų rodiklių įverčiai keičiasi.

²⁸ LR valstybės kontrolės išvados „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“, 2015-03-31 Nr. Y-4, 2015-09-18 Nr. Y-10, 2016-03-30 Nr. Y-5, 2016-09-21 Nr. Y-9, 2017-03-29 Nr. BP-1 ir 2017-09-20 Nr. BP-4.

²⁹ 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyva 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms (OL 2011 L 306, p. 45), 4 str. 1 d.

³⁰ Išankstiniai Lietuvos statistikos departamento statistiniai rodikliai, paskelbti iki 2018-03-21.

3 lentelė. Prielaidų ir rodiklių projekcijų palyginimas su faktiniais duomenimis

Skelbimo data:		Prielaidos ir projekcijos 2017 metams						2017 m. faktas
		2015 m. kovas	2015 m. rugsėjis	2016 m. kovas	2016 m. rugsėjis	2017 m. kovas	2017 m. rugsėjis	
				ERS pagal kuriuos rengti 2017 m. VS biudžetai				
Prielaidos	JAV dolerio ir euro keitimo kursas	1,169	1,071	1,085	1,120	1,068	1,080	1,129
	Pasaulio BVP augimas, proc.	4,0	3,9	3,5	3,4	3,4	3,4	3,7
	Europos Sąjungos BVP augimas, proc.	2,1	2,1	2,0	1,6	1,8	1,9	2,5
	Pagrindinių eksporto rinkų augimas, proc.	1,7	1,8	1,8	1,6	1,7	1,8	2,4
	Naftos kainos (<i>Brent</i> , JAV doleriais už barelj)	61,5	66,0	35,8	52,7	56,4	51,6	54,4
Patvirtinti rodikliai, augimas proc.	BVP palyginamosiomis kainomis	3,5	3,5	3,2	2,7	2,7	3,6	3,8
	Namų ūkių vartojimas palyginamosiomis kainomis	4,7	4,7	4,1	4,2	3,9	4,2	3,9
	BVP defliatorius	2,4	2,2	2,0	2,2	2,3	3,2	4,3
	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	5,7	5,7	6,0	6,2	6,7	8,3	8,5
	Užimtųjų skaičius	0,9	0,6	0,3	0,8	0,8	-0,2	-0,5
Tam tikrų ERS rodiklių lygis	BVP palyginamosiomis kainomis, mln. Eur	35901,5	35698,7	35361,9	35161,5	35339,7	35649,8	35854,5
	BVP to meto kainomis, mln. Eur	41758,6	40945,8	40531,0	40171,1	40584,5	41309,3	41857,0
	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Eur	789,0	790,2	798,2	814,3	822,2	838,3	840,1
	Užimtųjų skaičius, tūkst. žm.	1346,9	1354,9	1345,7	1374,4	1372,3	1358,7	1354,8

Šaltiniai – Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas, fiskalinės institucijos skaičiavimai

Fiskalinė institucija tvirtina Finansų ministerijos parengtą ERS atsižvelgdama į penkių rodiklių metinių pokyčių projekcijas, tačiau valdžios sektoriaus biudžetai sudaromi nominaliais skaičiais, išreikštais mln. Eur. Dėl šios priežasties į 3 ir 4 lenteles įtrauktos tam tikrų makroekonominių rodiklių lygio projekcijos. $t+2$ nominalaus ir realaus BVP bei užimtųjų skaičiaus projekcijos 2017 metams mažiau skiriasi nuo faktinių duomenų nei $t+1$ metų atitinkamų rodiklių projekcijos. Šiems skirtumams įtaką daro ir praeities statistinių duomenų peržiūros, todėl projektuojamų rodiklių lygio skirtumai rodo suminį kelerių metų projekcijų nuokrypį, o augimo tempų projekcijos išgrynina analizuojamų metų skirtumus. Einamųjų metų rudenį projektuojami tų pačių metų rodikliai mažiausiai skiriasi, nes jau turima ir į projekcijas įtraukiama pirmojo pusmečio faktinė informacija.

4 lentelė. Tam tikrais metais projektuotų rodiklių 2017 metams ir faktinių rodiklių skirtumai

Skelbimo data:		Skirtumas					
		2015 m. kovas	2015 m. rugsėjis	2016 m. kovas	2016 m. rugsėjis	2017 m. kovas	2017 m. rugsėjis
				ERS pagal kuriuos rengti 2017 m. VS biudžetai			
Patvirtinti rodikliai, augimas proc.	BVP palyginamosiomis kainomis	0,3	0,3	0,6	1,1	1,1	0,2
	Namų ūkių vartojimas palyginamosiomis kainomis	-0,8	-0,8	-0,2	-0,3	0	-0,3
	BVP defliatorius	1,9	2,1	2,3	2,1	2	1,1
	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis	2,8	2,8	2,5	2,3	1,8	0,2
	Užimtųjų skaičius	-1,4	-1,1	-0,8	-1,3	-1,3	-0,3
Tam tikrų ERS rodiklių lygis	BVP palyginamosiomis kainomis, mln. Eur	-47,0	155,8	492,6	693,0	514,8	204,7
	BVP to meto kainomis, mln. Eur	98,4	911,2	1326,0	1685,9	1272,5	547,7
	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Eur	51,1	49,9	41,9	25,8	17,9	1,8
	Užimtųjų skaičius, tūkst. žm.	7,9	-0,1	9,1	-19,6	-17,5	-3,9

Šaltinis – fiskalinės institucijos skaičiavimai

Vertinant retrospektyviai, darytina išvada, kad Finansų ministerijos parengti 2017 m. scenarijai buvo labiausiai tikėtini. Palyginus ministerijos 2015–2017 m. pavasarį ir rudenį 2017 metams pateiktas projekcijas su Lietuvos statistikos departamento paskelbtais faktiniais rodikliais galima teigti, kad 2015–2017 m. parengti ekonominės raidos scenarijai 2017 metams t , $t+1$ ir $t+2$ metais buvo labiausiai tikėtini. Analizė taip pat parodė, kad projekcijos antriesiems projektuojamiems metams buvo tikslesnės nei pirmiesiems metams ir tai sudaro prielaidas Lietuvoje sustiprinti vidutinio laikotarpio išlaidų planavimo sistemą.

EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMO TEISINIS PAGRINDAS IR METODAI

Vykdydama Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas ir vadovaudamasi Valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, fiskalinė institucija per septynias darbo dienas nuo Finansų ministerijos parengto ERS viešo paskelbimo turi pateikti Seimui išvadą dėl jo tvirtinimo.

2018–2021 m. ERS parengtas ir paskelbtas vadovaujantis Vyriausybės nutarimu patvirtintu Ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarkos aprašu³¹. Finansų ministerija 2018–2021 m. ERS projektą 2018 m. kovo 2 d. pirminiam derinimui pateikė fiskalinei institucijai. 2018 m. kovo 9 d. susitikime³² pristatyta scenarijaus formavimo metodika, pagrindinės techninės prielaidos ir išoriniai rizikos veiksniai. Įvertinusi diskusijoje dalyvavusių institucijų pateiktas pastabas, Finansų ministerija 2018 m. kovo 12 d. fiskalinei institucijai pateikė patikslintą projektą, o 2018 m. kovo 21 d. savo tinklalapyje viešai paskelbė 2018–2021 m. ekonominės raidos scenarijų.

Fiskalinė institucija atliko 2018–2021 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą. Jis atliktas naudojant viešai iki 2018 m. kovo 21 d. skelbiamus duomenis (jei nenurodyta kita data). Fiskalinė institucija, teikdama išvadą dėl scenarijaus tvirtinimo, vertina scenarijų, kuris apima einamuosius ir trejus būsimus metus. Lietuvos banko rengiamos ir fiskalinei institucijai teikiamos makroekonominių rodiklių projekcijos apima einamuosius ir dvejus būsimus metus, todėl tvirtinimo atkarpos metodas taikomas tokių rodiklių: BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, namų ūkių vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo, pokyčių projekcijoms iki 2021 m. BVP palyginamosiomis kainomis pokyčio projekcijai 2021 m. suformuojama tvirtinimo atkarpa pagal fiskalinės institucijos apskaičiuotus Lietuvos potencialaus BVP įverčius. Fiskalinės institucijos naudojami ERS vertinimo ir tvirtinimo metodai plačiau išdėstyti 2015 m. kovo 31 d. išvados Nr. Y-4-1 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ priede.

³¹ LR Vyriausybės 2016-04-13 nutarimas Nr. 369 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

³² Dalyvavo Lietuvos banko, LR finansų ministerijos ir fiskalinės institucijos atstovai.